

Tingmannalønir

Oddagrein

LØGTINGSFORMAÐURIN hevur fráboðað einum uppskoti um broyting í samsýningum til tingmenn. Hetta er uppá hægstu tíð. Híartil hevur grundlønin hjá tingmonnum verið alt ov lág. Ikki tí at samsýningin til tingmenn, ið hava dugað at „krædda“ sær bein, hevur verið í lagi. Skipanin hígartil hevur verið ein grundløn fyrri tingarbeiði. Hon hevur verið lág og helst gjørt tað, at tingarbeiðið hevur oftast verið ein hjávinna. Ja, næstan soleiðis at ein hevur skula havt ráð at fara í tingið og umstøður at rækja tingarbeiðið afturat einum vanligum starvi. Hetta hevur avmarkað møguleikan hjá ávisum stættum at fara á ting.

VERKAMANNA- og fiskimannastættin hava verið serliga illa fyrri í so máta. Tað er ikki langt frá, at Jørgen Thomsen, sáli var seinasti veruligi verkamaður á tingi. Hann mátti eisini fara úr sínum borgarliga starvi. Skiparar og stjórar hava tað lættari. So hækkan av tingmannalønunum kemur at geva møguleikar fyrri nýggjum blóði í tinginum. Ein annar partur av lønini hígartil hevur verið skattafria avstaðarískoytið. Hetta má broygtast nú møguleiki er til tað. Skattafri gjøld til ávisar samfelagsbólkar vekir altíð forargili. Ikki minst tá talan er um tingmenn. Hinvegis slepst ikki uttan um, at ymiskt er, hvat tað kostar at rækja síni valdømi uttan mun til, um ein býr har ella ikki. Tí mugu tingmenn valdir í valdømunum uttan fyrri høvuðsstaðin hava eitt lønarískoyti til valdømisrækt, ið sjálvandi skal skattast. Td. 50% eyka fyrri Norðuroyggiar, Vágar, Sand og Suðuroy. 25% fyrri Eysturoy og Norðstreym. Hetta kann so eita ískoyti til valdømisrækt.

FUNDARPENINGUR hevur verið tann triðja súlan í samsýningini til tingmenn. Hetta skal takast av sigur tingformaðurin. Hann er gamal í garði, so hann veit, hvat hann tosar um, so lat okkum vóna hetta er rætt, men spurningurin er so, um formanssamsýningin til nevndarformenn eisini verður tikin av. Hetta vildi helst verið ókløkt, tí tingmenn eru menniskju og onkur „innpískari“ eigur óivað at vera í hvørjari nevnd. Tingarbeiðið skal verða starv burturav ella í hvussu er høvuðsstarv hjá tingmonnum sigur tingformaðurin. Hetta er áhugavert og vit skulu ynskja honum alla eydna við ætlanini. Men kemur hetta íggjøgnum í tinginum? Neyvan. Her eru alt ov nógvar heilagar kýr í hesum spurningi. Tær finnast innan allar flokkar. Her verður nógva at velja frá. Ja vit hava borgarstjóra, lækna, fólkatingslimir, varaskúlastjóra, skúlatænara, starvsmenn á ymsum stöð, posthúslæðara, entreprenørar osfr. Jú, jú hetta kann verða spennandi. Frá hesum stað skal sigast, at tað vildi tænt tinginum til æru og demokratinum sum heild um tað var meiriluti fyrri, at tingarbeiðið gjørdist starv burturav ella høvuðsstarv hjá tinglimum. Tá skulu vit taka hattin av fyrri tingformanninum.

Sosialurin

Viðmerking:

Lista- og handverkaskúli valdast

Lista- og Handverkaskúli á Sandi og Lista- og Handverksskúlin, sum nú verður umrøddur, eru helst tveir og ógvuliga ólíkir skúlar. Nøvnini líkjast, tí verða hesar skúlaætlanir javnsett, og tí kenni eg skyldu at greiða møguleiga fløkju. Húsarhaldsskúli, handarbeiðsskúli, eftirskúli, »videregående skole«, »husflidsskole«, háskúli, handarbeiðislaraskúli, háskúli sum undirvísir í list og handverki, eftirútbúgving av lærarum, skeiðsháskúli, designskúli...

Ja, hetta eru bert nakrir av teimum skúlum, sum verða koyrdir í eina pulju, tá ið teir verða umrøddir, og sum øllum er tørvur á. Føroyingar vitja dugliga hesar skúlar í útöndum, so eitt samlað tal av føroyingum í onkrum tilfúkum skúla er stórt. Summi eru á stuttum skeiðum, summi 20 vikur, onkur kanska fjarlesir, 1 ára skúli á grundstøði, 1 ár aftaná lokna útbúgving, 2 ára skúli, 3 ára-, 4-5-7 ára útbúgving... hetta eru bert nøkur fá dømi.

Skúli-Háskúli – hvat er hvat og hvussu skil hvat eita?

Háskúli, á mannamunni her, eitur Fólkaháskúli. Háskúli aðrastaðir er ein hægri lærustovnur. Men skúli er so læra, og góða læru innan ymisk øki og á ymiskum stöð eiga vit so sjálvandi at bjóða øllum okkara fólki. Ikki minst átrúðandi er tað at eiga skúlatilboð til allan ungdomin. Tí frøðir tað meg, at klaksvíkingar taka seg saman og krevja skúla og krevja at fáa hann í eina fasta rammu.

Grundin »motivið« kann vera at bjarga Handarbeiðsskúlanum, sum kanska hevur nýoyð at stríðast sum skeið, ið sækjast skal loyvi til, helst undir kvøld- og frítíðarskúlalógini, undan hvørjum einasta skeiði. Húsarhaldsskúlin vinnur kanska eisini við hesi nýggju skúlaoymsini. »Motivið« kann eisini vera partur í býarkappingini í millum Klaksvík og Havnina. Sama ger – fær Klaksvík sín skúla, er hann teimum væl undir, og ungum føroyingum býðst høvi at fara til Klaksvíkar heldur enn burtur í lond ella at ganga fyrri einki. Tað er gott. Eg fari at ynskja segst nevndini góða eydna í arbeiðinum og biði spent eftir at frætta nærri um ætlanirnar. Men Lista- og Handverksskúlin á Sandi hvør var hann, og hvørjar vóru ætlanirnar, og hví gavst hann? Undirritaða var leiðari royndar Lista- og Hand-

verkaraskúlans. Ja, sum sagt, navn, giti eg, er grundin til at hann verður minstur í hesum viðfangi, og tað sindir ið tíðinda-bláðið Sosialurin veit at siga, hevur litið við veruleikan at gera. Grundgevingin, at næmingagrunnarlágið var ov lítið og kostnaðurin ov dyrtur heldur ikki, og satt at siga, í Sosialinum 4. november 98, meir enn 15 ár aftaná at skúlin endaði, siggi eg hetta fyrri fyrstu ferð.

Næmingagrunnarlágið:

1979, tað árið skúlin byrjaði, fingi vit umleið 40 umsóknir. Vit høvdu ikki húsarúm fyrri fleiri enn 5, og vit skuldu miða ímóti eini útbúgving, sum hevði stöði, ið kundi samanberast við Lista- og Handverkaútbúgving í londunum rúndan um okkum, fyrst og fremst Danmark. Kláraðu vit ikki tað, var hon ikki góðkend. Av hesum mongu umsøkjaraunum høvdu tey flestu ongan serligan førkunleika, hvørki á listaliga-, handverksliga- ella skúla-økinum. Mett varð, at ein stöðisútbúgving hevði givið fleiri eitt stöði, og nøkrum eitt stöði at fara víðari við. Útbúgvingin var 4 ár, hetta soldaði nøkur frá. Mong undraðust á, at soverðið sum list og handverk skuldi brúka so nógv tíð. Eg eri av teirri áskoðan, at 4-5 ár er avgjørt minimum til rættliga útbúgving, men meini so, at til ber at fáa avmarkaða útbúgving innan ávis øki uppá styttri tíð. Alla tíðina meðan skúlin var, vóru fyrispurningar um skeið, um at sleppa í skúla, eisini fulla tíð; men undantikið í 81, tá ið mæi var álagt at fáa 2 næmingar inn, fekk eg ikki heimild at taka nýggjar næmingar upp. Viðmerkjast skal at nevndu 2, sum skuldu takast upp, skuldu hava førkunleika, sum gjørdi teir førar fyrri at fylgjast við og fara upp til próvtøku saman við teimum, sum høvdu gingið í skúlan í 2 ár. Skúlin fekk stöðugt fyrispurningar frá fólki, sum ynskti at sleppa á Lista- og Handverksskúla, men sum sagt, vit høvdu onga heimild. Royndarskeiðið uppá 4 ár skuldi gjøgnumførast fyrst. Í tann mun tað, uttan meirkostnað, læt seg gera, var mæi loyvt at taka fólk inn sum gestir í avmarkaða tíð. Skúlin hevði fleiri gestanæmingar styttri og longri tíðarskeið. Eisini øll ári aftaná eri eg spurð: hví eru ikki skeið? hvar er skúlin? hví góvst tit? hví gert tú einki við tað. Eg havi valt at bjóða fólk spyrja fyrri

sitingina. Hvussu nógv hava gjørt tað, veit eg ikki, men so mikið veit eg, næmingagrunnarlág var og er.

Kostnaðurin

Skúlin helt til í sera bligum leigaðum húsum, sum vit sjálvi settu í stand uttan lön. Innbúgið og byrjunartilfar-ið figgjaðu Føroya Landsstýri og Menningargrunnurnin. Raksturinn var undir Landsskúlafyrirsitingini: Tímalærarlön undir kvøldskúlaeraskipanini, húsa-leiga, hiti og ljós. Einkil til leiðslu, húsavørð, reingerð el. a. Gestalærarar vóru: ein tekstilverfrøðingur, grafikari til prent og foto, 2 ymskir vevlærarar, listamenn til listasøgu og tekning, hondarbeiðslærari til broderi, buntmakari til skinnseyming. Avtala varð gjørd við handilsskúlan um undirvísing á tókinum og tí at onkur næmingur, fyrri ein part, møguleiga fór at undirvísja, høvdu vit tímalærara til almenna psykologi og undirvísingarlæru. Gestalærarar vóru somuleiðis löntrir sum kvøldskúlaerarar, og tá var leiðarin, sum vera man, ikki undirvísari, altoi ólönt.

Ílla dugi eg at hugsa mæi bligari útbúgvingarstov. Sjálvandi, var næmingatalið hægri, kostaði hvør næmingur minni, men til tess vóru ikki húsaumstøður. Í somu løtu fyssisku rammurnar vóru til tað, hevði borði til, at havi stórri næmingabólk á Lista- og Handverksskúlanum gjørdur við veruligar royndir og sú úrslit. Vit høvdu stundir at tosa um spurningar sum leiddu inn í víðari royndir. Í felag sóu vit nýggjar møguleikar sum birtu hugsjónir.

Aftaná royndarskeiðið varð eg spurð, um eg vildi halda fram. Hesum svaraði eg jättandi, treytað av, at rammurnar vóru í lagi. Hvørjar vóru so hesar rammur?

Í minsta lagi tær at 1/2 lærari varð settur afturat, og at fäst figgjarjättan varð sett til skúlan. Eg ynskti, at lýst var eftir leiðara. Hesin skuldi hava undirvísingarskyldu, tó ikki fullt tímat. Eftir fóru so at vera undirvísingartímar svarandi til fullt starv. Hesir tímar skuldu býst ímillum fleiri tímalærarar. Eg vildi við øðrum orðum tryggja skúlanum og næmingunum dugnaligar undirvísarar á øllum økjum eftir aktueltum tøvi. Tí soleiðis sum skúlin var skipaður, kundi lærararvurin skifta eftir næmingunum. Skúlin hevði 2 ára stöðisútbúgving og næstu minst 2 ári arbeidd næm-

Súsán í Jákupsstovu

ingarnir innan ymisk serøki. Royndarskeiðið fevndi serliga um tóvirki; men í skúlaætlanunum var alla tíðina arbeitt við Lista- og Handverksskúla, sum skuldi fevna um allar greinir innan List- og Handverk.

At greiða frá skúlanum øllum og nágreiniligum ætlanum verður óneyðuga drúgført her, men spyr onkur geri eg tað fegin. Fyri min part er nokk at siga, at tá ið skeiðsháskúlin á Sandi var viðtíkin at liggja í »skúlapakkanum« hjá Sjálvstýrislandsstýrinum, helt eg, at nú vóru vit komin so nær málinum, sum tá bar til. Húsarúmd fór at vera til skeið av ógvuliga ymiskum slag, vit miskari longd og pláss fór eisini at vera fyrri lesandi, sum settu ár av til veruligan lesnað í teimum evnum vit í Sandoynni kundu bjóða – eisini við undirvísingarkapasiteti av oyggj.

Hvar skal skúlin vera?

Eg segði, tá ið eg varð spurð, at Lista- og Handverksskúla mugu vit eiga í landinum, til at menna list og handverk. Sjálv metti eg, at hann lá vel í Sandoynni, men um hann so var í Svínøi, so var styttri at fara hagar enn til Danmarkar, og tað, sum eg legði dent á, var, at byggiast skuldi á okkara umhvørvi og tilfeingi. Eg vísti á týðningin, at tey, sum fáa sær slíka útbúgving sleppa at byggja á eina grund, ikki fyrri at gera tey heimføðingar, men fyrri at geva teimum eitt stöði, eisini at fara burtur í lond ella, at byggja víðari á. Sum eg lesi nýggju Lista- og handverksskúlaætlanirnar, líkjast tær ikki Lista- og Handverksskúlaætlanunum. Brúk er fyrri báðum, og meir enn so.

Góðan byr.

Súsán í Jákupsstovu